

Инсафлының теле саф

Презентация авторы:

Заһидуллина Рәйсә Кадыйр кызы

Казан шәһәре 170 нче мәктәп

Эзләнү эшнең темасы “**Инсафлының теле саф**”.

Башта “инсафлы” сүзенә аңлатма биреп үтик :

Инсафлы – 1. сф.Әдәпле, тыйнак, тәүфыйклы, бик инсафлы кыз.

2. рэв.мэгън. Әдәпле , тыйнак, тәүфыйклы.

Үзен инсафлы тоту. Инсафлы гына йөрү.

Эзләнү эшнec төп максаты :

Тел – бөөк хэзинэ икәнлеген,
мисаллар ярдәмендә телебезнec чуарлана баруын исбатлау.

Максатка ирешү өчен түбәндәге бурычларны билгеләдек:

- Туган телебезнec сафлыгын, матурлыгын, дөнья телләре арасында тоткан урынын ачыклау.
- Инсафлының теле саф, йөзе күркәм, күңеле чиста булуын житкерү;
- Телебезне саф килеш саклап кала алу мөмкинлекләрен билгеләү.

Эзләнү эшнәң актуальлеге:

Безнәң әби-бабаларыбыз тел һәм әдәбиятны белмәсәләр дә, бала сөйләмендә чит-ят сүзләр буталганын яратмаганнар, татарның татар белән саф татарча сөйләшүен таләп иткәннәр.

Безнең сөйләмебез аерым сүзләрдән, әйтелмәләрдән һәм жөмлөләрдән тора. Сүзләр һәм сүзтезмәләр жөмлә эчендә, үзара бәйләнешкә кереп, билгеле бер фикер белдерәләр. Сүз — күпьяклы һәм катлаулы тел берәмлеге. Сүзгә дистәләрчә билгеләмәләр бирелсә дә, төп үзлекләре ачыкланса да, сүз әле бүтән дә ачылмаган очсыз-кырыйсыз сер диңгезе булып кала бирә.

Сөйләмдә кирәксез сүzlәр.

Кайчак әдәби телдә дә, халык телендә дә сөйләмнен табигий агышына комачаулый һәм бернинди дә мәгънә белдерми торган “артык” сүzlәр дә очрый.

Күп таралган “артык” сүzlәрнен берсе – “булган”сүзе. Мәсәлән: 1.“Әһәмиятле булган мәсьәләләр турында фикер алышачаклар.”/радио/.2. “Кубада иң зур булган текстиль комбинаты төзелеп килә.”/радио/.

Тел турында мәкаль - әйтемнәр.

Әйт кенә тәмле
сүз –
Иркәләр күпме
күз.

Әйт кенә яхшы
сүз –
Һәркемдә көләч
йөз.

Халык югары тел культуранына ия булуны элек –электән үк кешенең иң күркәм әхләк сыйфатларының берсе итеп санаган. Фольклор әсәрләрдә: мәкаль - әйтемләрдә , әкият , гыйбрәтле хикәя ,мәзәкләрдә тел , сүз кешене бәяләүнең иң төп үлчәме булып торган. Мәсәлән:

- Кешенең акылы сүзеннән , асылы әшеннән беленә.
- Инсафлының теле саф.
- Теле бозыкның күңеле бозык.
- Акылы кысканың теле озын.
- Теле яман теле белән тере агачны корытыр.

Без кешеләр арасында яшибез , бер көн эчендә
генә дә күпме кеше белән очрашабыз ,
аралашабыз. Иң беренче чиратта без, әлбәттә ,
кешенең тышкы кыяфәтенә игътибар итәбез,
йөзенә карыйбыз, ничек киенүен тикшерәбез.
Аннан соң инде якынырак танышабыз ,
сөйләшәбез , аралашабыз.

Тел турында галимнәрнең фикерләре:

“Вакытында әйтелгән сүз генә асыл.

Алдан әйтелсә – көлке,

Соңга калса – төссез”.

Факил Сафин.

“Кыска акылның теле озын “.

Аристофан.

“Сүзне колак белән ишетәләр,

Йөрәк белән үлчиләр”.

Мөжәһит Әхмәтжанов.

“ Яратыгыз сүзне. Сокланыгыз аңа. Саклагыз.

Жыегыз аны. Алмаз, чөчкә жыйган кебек. Жыегыз.

Эзлөгез. Табыгыз. Кулланыгыз. Сүз сөйлөгәндә,

йолдыз чәчегез. Тыңлаучының йөзе яктырсын.

Күңелендә энже - мәржәндәй уйлар, әгъла хисләр тусын”.

Йосыф Гәрәй.

Матур сөйләшә беләбезме? (анкета
нәтижәләре).

Йомгаклау:

Тикшерүләрдән чыгып, мин шундый нәтижә ясап була:
туган тел –ул безнең балачагыбыз,гаиләбез,жәмгыятьтәге беренче аралашу
телебез.Шуңа да саклайк,хөрмәт итик, чит сүзләр белән буямыйк аны.
Беркайчан да телне онытмассыз, пычратмассыз , ягымлы , шифалы сүзләр
генә әйтерсез дип ышанып каласым килә. Шулай булганда гына безнең
культурабыз үсәр, кешеләр белән аралашу зур бәхет булыр.

Файдаланылган әдәбият.

1. Дәрәс сөйләргә өйрәнегез. А.Х.Хәйруллина. Казан : “Казан “ нәшрияты, 1992.96 б.
2. Жылы сүз жан эретә. Р.А. Юсупов. Казан, 1996.
3. И туган тел...И.М.Низамов. Казан 1998.
4. Инсафлының теле саф / Дәрәс сөйләм турында иншалар/ Р.А.Юсупов. КДПИ, Казан, 1993,165 б.
5. Интернет сайты .<http://www.iset.edusite.ru/p47aa1.html>
6. “Мәгариф” журналы. 1982 №11,12;1998 №3.
7. Мәктәптә тел культурасы. Г.Ф. Саттаров.Казан ,1965.
8. Татар теле дәрәслеге. 8нче сыйныф өчен дәрәслек /Ф.С.Сафиуллина, Р. Х. Мөхиярова, Казан, “Мәгариф” нәшрияты, 2008.
9. Татар теленең аңлатмалы сүзлегә , Казан, “Матбугат йорты” нәшрияты, 2005,187 б.
10. Укучыларда сөйләм культурасын тәрбияләү.Р.А. Юсупов.Казан,1983.

Игътибарыгыз өчен зур рәхмәт!

